

Kultúra severu

Kľúč k otvorenej spoločnosti

Boris Németh
Filip Olšovský

...tend ea ak zlepuje - "tulia zacinaju robusat tom ...
Hea Ma Kar (Dec) 19 joje korupci ...
...Hjannia (adrenapostaju) politkov za korupci ...
...Thailand border ...
...Come from Norway in 2006 To ...
...HEATHROW (LONDON) VIENNA ...
...14:00 ...
...16:00 ...
...18:40 ...
...Class ...
...Euro Traveller ...
...why Norway? (Bergen?) ...
...do you remember what were your expectations of Bergen? ...
...have checked your travel documents which are all ...
...what were the first impressions ...
...came in 2006 ...
...was it hard to adapt here? ...
...how did you get to Fargespill ...
...Olona Simonst show ...
...15:40 ...
...Francis ...
...played ...
...videos of Reykjavik ...
...when you'll be 25, you'll leave Fargespill ...
...to go on singing ...
...baggage allowance ...
...world with children and young people ...
...Why does videos of Reykjavik ...
...Iceland everywhere ...
...did it become mainstream? ...
...what was the critique of similar show in Slovakia ...
...how influential was the financial crisis ...
...Iceland everywhere ...
...from Australia ...
...formed the ...
...influential was ...
...feel good here and I ...
...NO PRIORITY ...
...MR Boris Nemeth (ADT) ...
...Small cabin bag ...
...why Iceland? ...
...Flight Number ...
...W6 2427 ...
...BUD ...
...Budapest - Terminal 2B ...
...BAGGAGE CHARGES APPLY. Avoid penalties at the ...
...Small cabin bag ...
...how influential was the ...
...wherever two musicians come together to play ...

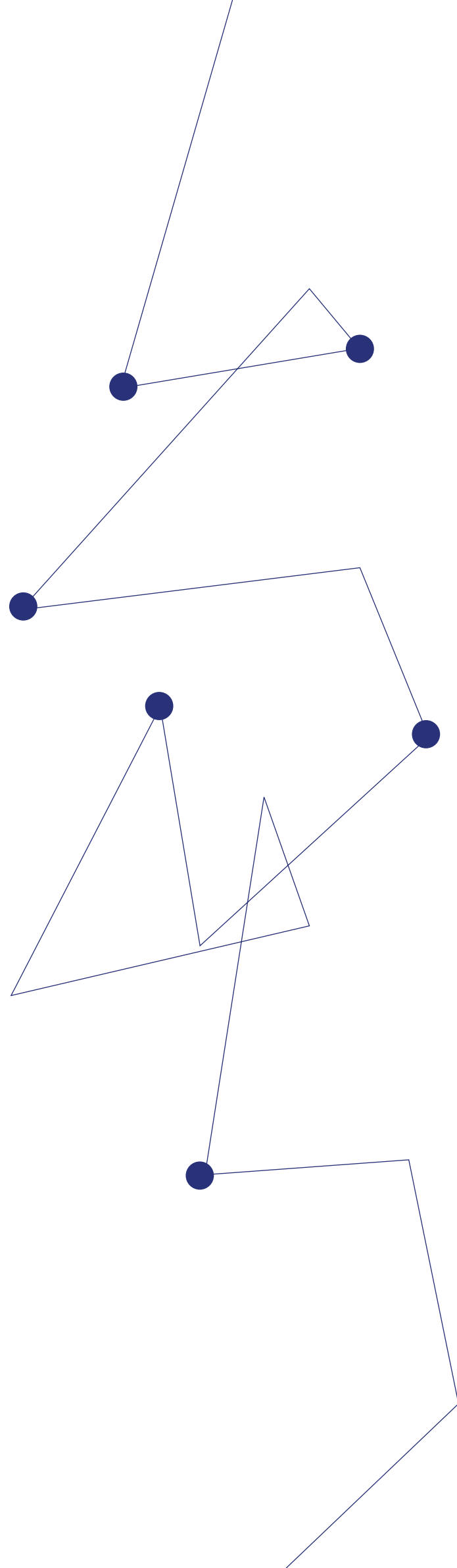

BORIS NEMETH

Filip Olšovský

študoval fotografiu na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave, kde v roku 2011 ukončil doktorandské štúdium. Fotografom v časopise týždeň je od roku 2006, je držiteľom množstva fotografických ocenení. Vďaka svojej práci precestoval prakticky celú Európu, no na Islande ešte nikdy predtým nebol. Veľa sa však o ňom napočúval v redakcii od kolegu Juraja Kušnierika. Jeho rozprávania neboli až tak ďaleko od skutočnosti – Borisa Island nadchol. Okrem ľudí, ktorých tu za necelý týždeň stretol, najmä prírodou, ktorá je úplne odlišná od toho, čo zatiaľ videl. V Bergene mu pre zmenu učarovali ľudia a zaujímavá filozofia spájania ľudí stojaca za súborom Fargespill.

študoval politológiu, v časopise týždeň pôsobil od roku 2015. Najprv písal o hudbe, dnes sa novínarsky venuje aj politike či športu. Aj keď veľa cestuje, v Škandinávii ani na Islande nikdy predtým nebol. Počúval síce Sigur Rós, smial sa na kresbách karikaturistu Hugleikura Dagssona, nadchýňal sa nórskym seriálom *Most* či islandským *Trapped* a ako všetci ostatní, aj on fandil v lete islandským futbalistom, no severské krajiny mu vždy prišli trochu vzdialené. A drahé. Keď sa však do týchto končín konečne dostal, učarovali mu. Ešte o čosi viac než vysnívaný Reykjavík ho nadchol dokonale usporiadaný a v pravom zmysle slova malebný nórsky Bergen.

Ako zapadnúť

Hlavnou myšlienkou projektu Norway and Iceland meet Slovakia sa stala téma integrácie. Ako vyzerá fungujúce začleňovanie cudzincov do malých spoločenstiev a čomu by sme sa z neho mohli priučiť? S akými problémami zápasí? A akú rolu v tom hrajú rôzne vplyvy a lokálne špecifiká?

Okrem slovenských partnerov zohrali kľúčovú rolu pri formovaní hlavnej myšlienky projektu, ako i tejto publikácie, zahraniční partneri. Práve okolo spolupráce s Iceland Music Export (IMX) a nórskou organizáciou Fargespill sa napokon vyformovala hlavná línia rozvíjajúca tému integrácie.

Tou témou sa stala kultúra. A ešte konkrétnejšie otázka, aký vplyv dokáže mať hudba či tanec na začleňovanie ľudí do spoločnosti. Na Islande i v Nórsku tento proces funguje, a preto bolo výzvou pokúsiť sa zistiť, aký má na to vplyv práve kultúra.

Začali sme na Islande. Po stretnutí so Siggim, šéfom IMX, sme sa stretli s viacerými hudobníkmi, ako i so Siggioho kolegyňou Megan, aby sme sa spýtali na ich príbehy. Všetci mali totiž spoločný jeden kľúčový znak – na sever Európy prišli z cudziny. Preto mohli na vlastnej koži pocítiť, ako fungujú islandské mechanizmy a ako rýchlo sa im podarilo zapadnúť.

Po týždni vyzvedania a návštev u islandských hudobníkov sme sa presunuli do nórskeho Bergenu. Práve tam má sídlo Fargespill, organizácia, ktorá sa roky úspešne venuje adaptácii menších v Nórsku, pričom základným nástrojom tohto procesu je jej multikultúrny spevácky a tanečný zbor. V Bergene sme sledovali prípravu súboru na veľký koncert v majestátnej sále Grieg Halle, ako i obyčajný deň jednej z najzaujímavejších členiek Fargespillu.

Výsledkom je okrem viacerých reportáží, článkov a fotogalérií v prvom rade táto publikácia. Práve ona najlepšie pokrýva to, čo sme za dva týždne na severe Európy prežili a ako sme sa priblížili k odpovedi na našu kľúčovú otázku. Jej krátka verzia znie jednoducho – áno, kultúra jednoznačne v začleňovaní do spoločnosti pomáha. Oveľa zaujímavejšie sú však jednotlivé príklady.

Na Island

Pokiaľ by rok 2016 nebol ešte pred svojim koncom prekvalifikovaný na rok prekvapivých politických rozhodnutí, mohol byť pokojne označený za rok Islandu. O malej ostrovnej krajine sa rozprávalo na viacerých frontoch. A čo je ešte dôležitejšie – takmer výlučne pozitívne.

Na majstrovstvách Európy vo futbale sa najväčším prevapením stal práve úspech islandských futbalistov. Filmová verejnosť pre zmenu ohúril atmosférický seriál *Trapped* režiséra Baltasara Kormákura odohrávajúci sa v zasneženej islandskej obci či sci-fi *Arrival* s nezameniteľným soundtrackom islandského skladateľa Jóhanna Jóhannssona. V júni celý svet cestoval po Islande v dychberúcom interaktívnom videu kapely Sigur Rós, ktorá o necelý mesiac neskôr konečne zavítala aj na trenčiansku Pohodu. Opačnou trasou, teda smerom na Island, pre zmenu cestoval takmer každý cestovateľ, ktorý sem doteraz nezablúdil. Island bol v roku 2016 cool ako azda nikdy predtým.

Pátrať po tom, aké sú korene tohto „kultúrneho zázraku“, nie je nič objavné. Veď presne to isté robil náš kolega Juraj Kušnierik počas svojich výjazdov na Island, ktoré potom spísal vo svojej knihe *Hudba Ostrova*. Práve on stál aj na počiatku nášho dvojtyždňového výjazdu na sever, ktorého program niesol jeho jasný rukopis. Najmä jeho prvá časť, o ktorej budú aj nasledujúce strany tejto publikácie. Zo všetkých odnoží kultúry mal Juraj vždy asi najbližšie k hudbe. Poznal sa s množstvom islandských hudobníkov a promotérov, ktorých sa pýtal na ich príbehy a podstatu islandskej výnimočnosti. V našom projekte sme tento postup skúsili posunúť o kúsok ďalej. Na tajomstvo Islandu sme sa pýtali cudzincov, ktorí sa na ostrovnú krajinu presťahovali.

Začiatkom novembra sme sa tak v priebehu niekoľkých dní bavili s austrálskym producentom, ktorý na Islande našiel pokoj od zbytočných otázok, holandským perkusionistom, ktorý tu pre zmenu našiel svoju osudovú ženu či francúzskou hudobníčkou, z ktorej sa medzičasom stala Islandanka. Príbeh o tom, ako sa zoznámili a presťahovali na Island, nám porozprával anglicko-islandský folkový pár a o sťahovaní na Island zo Spojených štátov nám pre zmenu porozprával americký bubeník.

Všetkých sme sa pýtali na ich islandský príbeh. Či sa ešte stále cítia ako prisťahovalci, alebo sa už považujú za Islandanov. Odpovede sa rôznili a niektoré boli skutočne prekvapujúce, no všetky mali jedno spoločné. Nik z oslovených sa z Islandu nechystá sťahovať a cíti sa tu dobre. Aj to o niečom určite svedčí. O tom vzácnom čare, ktoré ostrovná krajina stále ponúka napriek tomu, že z neho čoraz viac odkrajujú netrpezliví turisti. Každý si to čaro vysvetľuje inak, pre niekoho je to pokoj, pre iných, naopak, rozmanitosť. A pre niektorých presne tá coolovosť, ktorá v uplynulom roku zaujala celý svet.

Siggi

Je prvý deň festivalu a Sigtryggur je asi najobľetovanejším človekom na celom Islande. V obrovskej presklenej budove zvanej Harpa sa v prvú novembrovú stredu začína festival Iceland Airwaves, každoročne najväčšia výkladná skriňa miestnej hudby. A ak je reč o modernej islandskej scéne, je v celej krajine len málo ľudí, ktorí o nej vedia viac než on. Siggi, ako znie jeho jednoduchšie vysloviteľná prezývka, stál pri jej zrode. Na prelome osemdesiatych a deväťdesiatych rokov hral na bicích v kapele The Sugarcubes, v ktorej za mikrofónom nezbieral svoje prvé skúsenosti nikto iný než samotná Björk. Siggi bubnuje dodnes, dokonca vo viacerých kapelách, no jeho hlavnou prácou je už štvrtý rok čosi iné. Je šéfom Iceland Music Export (IMX), organizácie zastrešujúcej miestnu hudobnú scénu. V časoch, keď sa o Islande – a nielen o tom hudobnom – hovorí na každom kroku, má teda čosi ako prácu snov. A pokiaľ sú muzikanti na Islande jedným z najlepších príkladov úspešne fungujúcej spoločnosti, Siggi má už zopár rokov česť byť na čele organizácie, ktorá ich združuje a úspešne prezentuje v zahraničí.

Siggi nadšenie zo svojej práce ani veľmi neskrýva. Len cesta z prízemí na prvé poschodie Harpy mu trvá vyše pätnásť minút – pristaviť sa azda pri každom návštevníkovi a so širokým úsmevom sa podeliť o najlepšie programové tipy. Iceland Airways je vrcholom jeho celoročného snaženia a tento rok je festival opäť o čosi väčší než naposledy. Pomáha mu aj boom okolo ostrovnej krajiny, ktorý okrem množstva miestnych kapiel na festivaloch po celom sve-

te zasiahol aj filmový priemysel či šport. Siggi ho nazýva „samonaplňujúcim sa proroctvom“ a má preň aj niekoľko vysvetlení. Po prvé, veľkosť miestnej komunity podľa neho umožňuje, aby sa kontakty a skúsenosti medzi Islandčanmi rýchlo šírili. Množstvo kapiel sa medzi sebou delí o jedného či viacerých členov, a Siggi tak nie je jediným putujúcim muzikantom.

Po druhé, už pri začiatkoch akejkoľvek snahy je na Islande potrebné myslieť na jej uplatnenie v zahraničí, keďže dopyt domáceho publika ju nikdy neuživí. Aj preto sa miestni hudobníci už pri skromných začiatkoch nehanbia prezentovať väčšími ambíciami, ktoré sa o to častejšie stanú skutočnosťou. „Je fakt, že ak niečomu naozaj veríte, dosiahnete to oveľa ľahšie. Zvlášť ak poznáte niekoho z vašej komunity, kto to už dokázal,“ vysvetľuje Siggi. Keď sa k tomu všetkému pridá pozornosť, ktorú Islandu v posledných rokoch venuje zvyšok sveta, ide podľa Siggioho o ideálnu kombináciu, ktorá výrazne zjednodušuje aj jeho prácu. „Máme veľké šťastie, že ľudia považujú Island za zábavné miesto. Je okolo nás vytvorené neuveriteľné množstvo mýtov a funguje to,“ hovorí Siggi a potom so šibalským úsmevom dodáva: „a v nejakom zmysle sú tie mýty aj pravdivé“.

On všetky spomínané legendy s radosťou udržiava pri živote. Koniec koncov, je to tak trochu aj náplňou jeho práce. Čo najlepšie využiť okolnosti a prepojiť hudobníkov na Islande ešte viac, než to dokážu už i tak priaznivé prirodzené podmienky.

Megan Horan

Do vypredaného koncertu Björk v Reykjavíckej Harpe zostáva necelá polhodina a Megan Horan stále kamsi odbieha. Keď sa už konečne na chvíľu usadí, neustále niekomu odpisuje na esemesky. Špeciálny koncert najslávnejšej Islandanky je veľkou udalosťou a Megan je za ňu tak trochu zodpovedná. Spoločne so Siggim pracuje v organizácii Iceland Music Export. Okrem toho, že sa snaží prepájať miestnych hudobníkov, je však s Megan spojená ešte jedna zaujímavá skutočnosť. Aj ona sa na Island presťahovala zo zahraničia. A už niekoľko rokov tak na vlastnej koži zažíva, aké je to, zapadnúť medzi malú komunitu ľudí na severskom ostrove.

Je pravda, že Megan to má s privykaním na nové kolektívy o čosi jednoduchšie. Je neuveriteľne urozprávaná a spontánna. A občas až nechutne ironická. Pochádza z Walesu, no dlho žila v Sydney. V apríli to bude päť rokov, odkedy jej slnečné pláže u protinožcov začali definitívne liezť na na nervy a presťahovala sa do Reykjavíku. Prečo práve tam? „Chcela som byť bližšie k mojej rodine, ale nie zas úplne. Stačilo niekde na severnej pologuli,“ opisuje rozhodovanie Megan. Už bola rozhodnutá, že sa presťahuje do Londýna, kde zopár rokov študovala. No dva týždne predtým, než sa mala sťahovať, si vraj spomenula, ako veľmi Londýn nenávidí. A tak sa vydala ešte severnejšie.

Na Islande nikdy predtým nebola, no, ako sama hovorí, „mala len taký neopísateľný pocit, že by bolo dobré sa sem presťahovať“. Keďže už predtým robila v hudobnej brandži, vygúglila si is-

landské vydavateľstvá a jednému z nich napísala. Vraj čosi ako: „Ahojte, viem že je to narychlo, ale o dva týždne prilietam na Island, nemohla by som pre vás pracovať?“ A oni odpovedali, že jasné. A tak si Megan kúpila letenku a išla. Najprv pomáhala organizovať menšie festivaly, neskôr pracovala ako manažérka aj pre vydavateľstvo Bedroom Community. Potom ju oslovil Siggí, ktorý si ju vzal k sebe do IMX. Ako celý tento proces hodnotí Megan? Mala „jednoduchú iba sprosté šťastie“. Napríklad aj na to, že k žiadnej svojej práci nepotrebovala islandčinu, a preto sa dodnes so všetkými dohovára po anglicky. Na Islande žiadny problém.

V zápale svojho neuveriteľne rýchleho prejavu sa však Megan stihne na Reykjavík aj pošťažovať. Z turistického boomu, ktorým mesto už zopár rokov žije, sa jej chce podľa vlastných slov plakať. „Neznášam to, neznášam to, neznášam to. Nedá sa chodiť po ulici a všade sú rady. Momentálne je v tomto meste viac Američanov, než Islandanov. Celý čas musím mať v ušiach slúchadlá, aby sa ma niekto nespýtal, kde je nejaká budova. Nemám na to čas a som netrpezlivá, takže tipujem že potom asi nie som ani veľmi príjemná,“ hodnotí samu seba Megan. Chvíľu aj uvažovala o tom, že sa presťahuje. No iba z centra kamsi na perifériu mesta. Z Islandu sa jej zatiaľ preč nechce. „Páči sa mi, že sa tu neriešia hlúposti. Keď chcete niečo spraviť, spravíte to. Ak sa prihlásite a povie, že niečo chcete robiť, tak to robíte,“ vysvetľuje hlavnú motiváciu zostať Megan a dodáva, „toto mesto ma uvítalo. Mala som veľké šťastie a dodnes si ho vážim.“

Megan Horan

Chris Foster

Chrisa Fostera na Island neprivedli mýty, ale o čosi prozaickejšie dôvody. Pred pätnástimi rokmi organizoval v Anglicku folkový festival a zaumienil si dostať naň islandskú kapelu. Aj keď dlhé roky cestoval a hrával po celom svete, nikde na takú nenatrafil. Poradiť mu nevedeli iní hudobníci ani ľudia na islandskom veľvyslanectve. Napokon sa dopátral iba ku kontaktu na tajomného chlapíka s prezývkou KK (cow-cow). Napísal mu a KK o pár dní prišiel do Anglicka aj so skromným sprievodom, v ktorom bola aj ona – budúca Chrisova žena Bára Grímsdóttir. Dnes majú o pätnásť rokov viac a Chris si život na Islande nevie vynachváliť.

Rozpráva o tom, ako ho to späť domov vôbec neťahá a vzhľadom na brexit si vybavuje dvojité občianstvo. Už dávnejšie splnil všetky podmienky – v krajine žije dlhšie, než je povinných sedem rokov, má čistý register trestov a nemusí už absolvovať ani jazykový test. „Veľa ľudí mi hovorí, že na absolvovanie testu stačí vedieť, ako si po islandsky objednať pizzu,“ komentuje podmienky sucho Chris. Miestni ho medzi seba bez problémov prijali už dávnejšie, veď takmer každý z nich rozpráva plynulou angličtinou a obdivuje jeho britský prízvuk. Chris sa na oplátku zahľbil do štúdia miestnej histórie. Momentálne má na nočnom stolíku rozčítanú knihu, ktorá rozoberá príbehy zahraničných muzikantov, ktorí prišli na Island medzi rokmi 1930 a 1960. Väčšina z nich sem utiekla pred fašizmom a ovplyvnila miestnu scénu ešte o čosi viac, než Siggis Björk o nie-

koľko dekád neskôr. Lebo jedna vec sú „exportné kusy“ ako Sigur Rós či Of Monsters and Men, ktoré stoja v prvej línii islandského hudobného exportu. Vyvážajú autentický zážitok z ostrova, ktorému je takmer nemožné rozumieť, ale je oslobodzujúce opakovane sa o to pokúšať. Ešte o čosi zaujímavejšie je však aj počúvať hudobníkov, ako je Chris, ktorí na Island prišli z cudziny a snahou o pochopenie lokálnej výnimočnosti strávili ostatné roky či desaťročia. Chris, opan-taný pôvodnou islandskou hudbou, si s Bárou založil duo, ktoré objavuje zabudnuté poklady ešte pred príchodom európskych vplyvov. „Predpokladal som, že islandská hudba bude ako tá, ktorú som poznal z iných škandinávskych krajín. Že v nej bude množstvo sláčikov a podobne. No ona znie úplne inak. Niečo také som predtým nikdy nepočul,“ hovorí Chris.

Rovnako ako pred pätnástimi rokmi, keď prvýkrát videl Báru, je Chris stále fascinovaný islandskou folkovou hudbou. Akurát už nemusí hľadať kapelu, ktorá by ju hrala. Jednu má vo vlastnej obývačke medzi všade porozhadzovanými tradičnými nástrojmi. S Bárou objavujú skryté hudobné poklady a užívajú si umelecký život, ktorý sa od ich mladosti vlastne až tak veľmi nezmenil. „Nemyslím si, že sa trápime oveľa viac, než sme sa trápili pred niekoľkými rokmi,“ smeje sa Chris a dodáva, „koniec koncov, sme umelci na voľnej nohe a sme zvyknutí na chudobu.“ Tú, ktorú prežívajú v centre Reykjavíku, si však bez skrývania užívajú.

Chris Foster a Bára Grímsdóttir

Ben Frost

K jedným z najznámejších príšlcov, ktorí si za miesto pôsobenia zvolili Island, patrí experimentálny producent Ben Frost. Rodák z Austrálie sa do sveta vybral, keď mal dvadsaťtri. „Nemal som dom, auto ani deti či mačku, a ani som ešte neplatil dane. Všetky tie mechanizmy dospeláckeho uvažovania som vtedy ešte neriešil,“ priznáva s odstupom času. Dnes už rozhodne tvrdí, že z Islandu nikdy neodíde.

Otvorene nadáva na rybársku mentalitu, ktorá chamtivých Islandčanov núti uloviť pri každej plavbe na more čo najviac rýb – lebo, čo keby už nabudúce nič nezostalo? Stále však zostáva opantanej spoločnosťou, ktorá je v najlepšom zmysle slova jednoduchá, keďže si počas storočí izolácie zadefinovala, kým je a už nestráca čas znovuobjavovaním vlastnej identity. Ako Austrálčan vie také čosi oceniť. „Je veľmi náročné vysvetliť Európanovi, čo to znamená byť Austrálčanom. U vás v Bratislave sú budovy, ktoré boli postavené skôr, než vôbec do Austrálie prišli belosi,“ snaží sa načrtnúť komplikované austrálske vnímanie vlastnej identity. Na Islande si podľa vlastných slov ľudia kladú oveľa menej podobných „zbytočných otázok“. Aj preto je mu tu tak dobre.

A už dávno nemá ani dvadsaťtri a v Reykjavíku má všetko – rodinu, priateľov aj dvojposchodové štúdio Bedroom Community, o ktoré sa delí s ďalšími zahraničnými hudobníkmi. Za oknom je síce novembrová zima, no vnútri behajú všetci iba v trenkách a prekrikujú sa všetkými možnými prízvukmi angličtiny. Jeden

skladá vážnu hudbu, druhý hrá na organe, ďalší spieva. A na islandskú bezstarostnosť si všetci zvykli pomerne rýchlo.

Počas rozhovoru si Ben začne pomaly uvedomovať, aký je pesimista. Aspoň tak svoju náladu sám komentuje, no tá oveľa viac pripomína jeho ambientnú hudbu. Po každej ostrej kritike bez vyzvania spomenie pozitívny fakt, kvôli ktorému sa usídlil práve na severe Európy. Reykjavíku tak na jednej strane predpovedá pre enormný nápor turistov nepeknú budúcnosť „Prahy severu“ a bolestivé prasknutie ďalšej ekonomickej bubliny. Potom však spomenie zaujímavú skutočnosť – Island je spoločne s jeho rodnou Austráliou na vrchole rebríčkov v počte predaných novín a časopisov v prepočte na obyvateľa. Frost si to vysvetľuje ako chvályhodný smäd po poznaní okolitého sveta. A jasný dôkaz pretrvávajúceho pocitu izolácie. „Veľmi sa snažia byť súčasťou dialógu, no zároveň si užívajú ten odstup,“ vysvetľuje svoju zásadne dvojstrannú interpretáciu Ben Frost.

Napokon však s úsmevom na tvári hovorí, že na Islande prežil všetko – finančnú krízu aj výbuchy sopiek. Zvykol si, že život sa tu odohráva v cykloch, ktoré sú možno ešte vypuklejšie než v okolitom svete. No nikto okolo nich príliš nefilozofuje a nezdržiava sa ich komplikovaným vysvetľovaním. Všetci vedia, že každá udalosť či kríza má svoje klady aj zápory a život ide vždy ďalej. Ideálnejšie prostredie na svoju tvorbu by Ben Frost po celom svete hľadal asi len ťažko.

Oléna Simon

Na začiatku boli všetci unesení z toho, odkiaľ pricestovala. Pýtali sa jej na víno, bagety a rozplývali sa nad jej komplikovaným jazykom. Oléna sa tiež nestážovala. Do Reykjavíku prišla kvôli priateľovi, ktorého síce stretla v Indii, no po čase sa jej priznal s tým, že by chcel byť bližšie k svojej islandskej rodine. Tá, našťastie, medzi seba rýchlo prijala aj Olénu a ona sa bez veľkých problémov začala v Reykjavíku cítiť ako doma. Miestni ju mali radi a ako sama hovorí, ako Francúzku ju prijali oveľa vřucnejšie, než keby prišla napríklad z Poľska.

Dnes už Oléna Simon islandského priateľa nemá, no stále zostáva na Islande. „Som stále cudzinka. No mám pocit, že už mám nárok byť považovaná za Islandanku,“ odpovie po dlhom zamyslení na otázku, kým sa cíti viac – či Francúzku alebo Islandankou. Napriek tomu stále vytrvalo premýšľa, či požiadala o islandské občianstvo. Všetky podmienky spĺňa, spravila už aj jazykový test, no váha. Má pocit, že sa za posledných dvanásť rokov nikam nepohla. Skôr než o problém s identitou či krajinou však naráža na svoju kariéru. Keď bola súčasťou miestnych skupín, išlo to vraj ľahšie. No ona chce preraziť v prvom rade so svojou sólovou tvorbou, a to sa jej už niekoľko rokov nie a nie podariť.

Pred rokom vraj bola takmer rozhodnutá odísť. Nie späť do Francúzska, kamsi inam. S hudbou

sa motala na mieste a nevedela, kam ďalej. No aj keď si prešla neľahkou krízou, zatiaľ podľa vlastných slov zostáva. Finišuje svoj druhý album nazvaný *Vnútná migrácia*, v ktorom chce všetky svoje komplikované pocity opísať. Piesne na ňom budú v piatich jazykoch a budú hovoriť práve o zložitej identite francúzskej rodáčky s koreňmi z celého sveta.

Potom vraj uvidí, čo sa bude diať a ako na ňu zareagujú islandskí poslucháči. Želá si, aby si ju konečne obľúbili a ona sa už nemusela sťahovať ďalej. Na Islande sa jej páči a opakovane mu rada dáva druhú šancu. Všetko je tu síce zo dňa na deň drahšie a pre turistov sa už nedá ani prejsť cez ulicu, no alternatívy nie sú o nič lepšie. Francúzsko Olénu ničím neláka a s Ukrajinou, kam, ako sa neskôr prizná, tiež siahajú jej korene, to bude pravdepodobne podobné. Island si obľúbila a globalizácia jej ho začala približovať aj vo veciach, na ktoré Francúzi nedajú dopustiť.

Podľa Olény napríklad pomaly menia už aj ten nekultúrny spôsob jedenia, keď čo najrýchlejšie zjedia, čo im príde pod ruku a malými krôčikmi sa približujú smerom k francúzskemu pomalému stolovaniu. A aj keď ona sama už pre nich nie je taká exotická ako na začiatku a už sa jej nepýtajú na kontinentálnu kuchyňu, ktorej majú plné ulice, medzičasom sa stala jednou z nich.

Scott McLemore

Najprv pôsobí utiahnuto a tichým hlasom si plynulou islandčinou objednáva kávu. Snaží sa spomenúť si, kedy presne sa na Island presťahoval. Po chvíli si spomína, že to bolo krátko po znovuzvolení Georgea Busha mladšieho v roku 2005. Nebol síce nadšený z jeho protikandidáta, no nadchol ho iný politik z demokratickej strany, istý Barack Obama. Znovuzvolenie Busha však podľa neho znamenalo jasný signál, že Amerika si niekoho takého, ako je Obama, za prezidenta nikdy nezvolí. Bolo na čase odísť.

Pri pomalom spomínaní sa bubeníkovi Scottovi McLemorovi nechce veriť, že je v Reykjavíku už vyše dekády. So svojou manželkou je dokonca ešte dlhšie, istý čas spolu žili aj v New Yorku, kde sa spoznali počas štúdia. Keď však prišiel čas mať deti, rozhodnutie padlo podľa Scotta pomerne rýchlo. Keďže jeho žena pochádzala z Reykjavíku, kde mala stále veľkú časť svojej rodiny, mal Scott na rozdiel od svojich známych z Ameriky k dispozícii luxusný „únikový východ“. Podľa neho bola najdôležitejším argumentom úroveň a prístupnosť zdravotnej starostlivosti, ktorá je na Islande neporovnateľne lepšia než v Spojených štátoch.

Od sťahovania však prešli len tri roky a (nielen Scottovým) životom otriasli dve veľké udalosti. Islandská banková kríza a zvolenie Baracka Obamu. „Začal som pochybovať o tom, či sme sa rozhodli správne,“ priznáva tichým hlasom Scott. Pár mesiacov v sebe prekonával pocit, že urobil veľkú chybu a zvažoval návrat do Ameriky. Ako však priznáva, po čase ho nepríjemné

pocity prešli. Ekonomická kríza, ktorej sa najprv veľmi zľakol, podľa neho napokon niektorým veciam iba pomohla. „Predtým boli na Islande veľmi silné banky, ktoré si usporadúvali svoje večierky a rozhadzovali neskutočné sumy peňazí. Zaplatili si váš koncert a poslali po vás súkromné lietadlo. Chvíľu som si myslel, že o tom je Island, že je takýto cool. Po vypuknutí krízy to však všetko odrazu skončilo a hudobný biznis sa prečistil,“ rekapituluje Scott.

Aj dnes, aj keď už rozpráva plynulo po islandsky, sa stále považuje skôr za Američana. Stále pociťo nosí biele ponožky a nevie pochopiť, prečo je to Islandčanom také smiešne. „U nás v Štátoch to nie je nič nezvyčajné, no tu nikdy nikoho takého neuvidíte. Ak áno, môžete si byť istý, že je to americký turista,“ smeje sa Scott. Jeho deti sa však narodili na Islande a on už nad sťahovaním veľmi neuvažuje. Podobne ako Frankovi Aarninkovi, aj jemu sa zapáčil miestny jazyk a skutočnosť, že ním na celom svete rozpráva len zlomok ľudí. „Je to ako patriť do akéhosi tajného klubu. Akoby sme mali vlastný spôsob podávania rúk alebo čosi také,“ popisuje svoju zaujímavú motiváciu učiť sa po islandsky Scott.

A Spojené štáty? Lepší čas na zvýraznenie toho, ako sa kontrast za osem rokov obrátil, podľa neho začiatkom novembra asi neexistuje. Je siedmeho novembra a nasledujúci deň sa konajú prezidentské voľby. Scott v nich volil na diaľku – poslal prázdny hlasovací lístok. A poslednýkrát opakuje, že domov sa tak skoro sťahovať nechystá.

Frank Aarnink

Holandan Frank Aarnink oslávil koncom minulého roka menšie jubileum svojho sťahovania. Na Island totiž prvýkrát prišiel niekedy na jeseň roku 2001. Pôvodne iba na polročnú stáž. „Po druhom či treťom dni som si však uvedomil, že mi Holandsko vôbec nechýba,“ priznáva s úsmevom Frank. Smeje sa prakticky pri každej odpovedi a život na severskom ostrove si očividne užíva. Nielen preto, že ako jeden zo štvorice perkusionistov národného orchestra má v Harpe k dispozícii celú miestnosť plnú bubnov, za akú by sa nemuseli hanbiť ani oveľa väčšie krajiny. Hudobný život na Islande má podľa neho ešte jednu veľkú výhodu. „V Holandsku by som bol hneď označený za toho, čo hrá vážnu hudbu. Nikdy by som si nezahral džez alebo pop. No tu sa všetci poznajú a každý hrá s každým,“ teší sa aj po rokoch.

Pred takmer dvoma dekadami o Islande nevedel vôbec nič. Počul už síce o Björk, no nechcelo sa mu veriť, že by mohla pochádzať odtiaľto. Keď začiatkom nového milénia dorazil, krajina vraj vyzerala rovnako ako dnes, akurát tu bolo všetkého menej – domov, hotelov, turistov aj zaujímavých koncertov. Najzaujímavejšie veci sa začali diať až v rokoch po ekonomickej kríze, keď narástol aj záujem Islandanov o domácu produkciu.

Rovnako ako Ben Frost, aj Frank Aarnink si rád zanaďáva na islandskú mentalitu, ktorá má v sebe zakódovanú nevyhnutnosť neustáleho rastu. „Nikdy som nepochopil, prečo si šéfkuk

chár, ktorého reštaurácii sa začne dariť, otvorí ďalšiu. To ako odrazu môžu variť na dvoch miestach naraz?“ pýta sa ironicky. Postupom času si však zvykol, v Reykjavíku si našiel ženu a hoci sa stále považuje za Holandana, minimálne rovnakým dielom o sebe hovorí aj ako o Islandanovi.

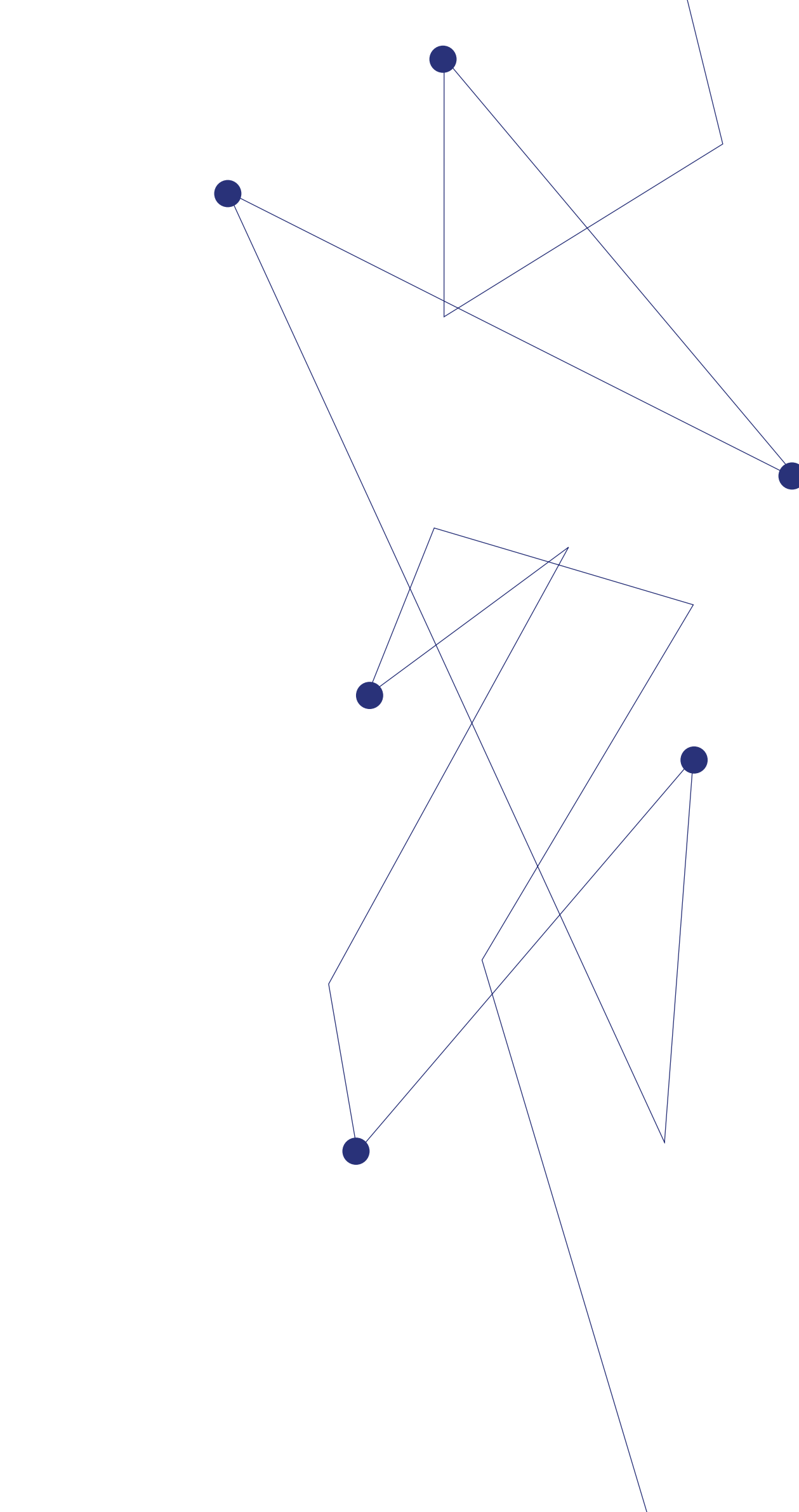
Zapadnúť medzi nordické typy preňho podľa vlastných slov nebolo žiadnym veľkým problémom. Exoticky začal na miestnych pôsobiť až v momente, keď sa začal (štýlom každý deň jedno nové slovo) učiť po islandsky. Všetci miestni sa mu čudovali, prečo by sa v krajine, kde každý rozpráva po anglicky, učil jazyk, ktorým na svete rozpráva necelého pol milióna ľudí. Práve to sa ale Frankovi páčilo. „Viete o tom, že počas druhej svetovej vojny vraj Američania uvažovali o tom, že by využívali islandčinu ako šifrovací jazyk?“ upozorňuje na exkluzivitu svojej identity vysmiaty Frank.

Pri odchode trvá na tom, že nás odvezie. Reykjavík vraj z výšky sedadla jeho auta vyzerá úplne inak. Vezie nás asi päť minút, z toho tri predvádza, ako je jeho auto schopné vyfučať pneumatiky a ísť pomalým tempom po ľadovci. Lebo byť Islandanom, to je z veľkej miery aj o tom, mať čo najväčšie auto, ktoré zvládne aj tie najbláznivejšie prírodné podmienky. Keď vystupujeme, máme vraj len zatvoriť oči, vyskočiť a veriť, že to dopadne dobre. Koniec koncov, on pred šiestnástimi rokmi urobil to isté a z jeho vysmiatej tváre sa dá odčítať, že to nelutuje.

Frank Aarnink

nórsko

Nórska pomoc

Aj v nórskom Bergene nás čakali nemenej zaujímavé stretnutia. Nebolo ich tak veľa, no boli o to intenzívnejšie. Už sme necestovali po krajine a nepoznávali stále nových hudobníkov či organizátorov. Naopak, vybrali sme si jednu kľúčovú osobu a takmer celý týždeň prežili s ňou. Sledovali sme ju doma, v škole, rodinnej reštaurácii, na všetkých skúškach aj v zákulisí obrovskej šou v najväčšej koncertnej sále v Bergene. Volala sa Hsa Mu Kar, nemala ešte ani dvadsať rokov, no jej príbeh by vystačil aj na celú knihu.

Hsa Mu Kar sa narodila v utečeneckom tábore v Thajsku, v ktorom prežila prvých deväť rokov svojho života. V roku 2006 spolu s celou rodinou emigrovala do Nórska, kde musela začať úplne odznova. Pochádzala z úplne iného prostredia, nevedela po nórsky a nič jej nehovorili ani miestne zvyky. Napriek tomu sa jej za desať rokov podarilo stvoriť príbeh, ktorým by nepohrdli ani v Hollywoode. Práve o unikátnom príbehu dievčaťa, ktoré sa z thajskej džungle dostalo až pred nórsky kráľovský pár, je druhá časť našej publikácie.

Kľúčovú rolu v príbehu úspešnej integrácie Hsa Mu Kar do nórskej spoločnosti zohral Fargespill. Organizácia, ktorá počas svojej vyše dvanásťročnej histórie nadchla už vyše 145 000 ľudí z rôznych kútov sveta. Fargespill, spevácky a tanečný súbor, ktorý sa z Bergenu rozšíril do viacerých miest po celom Nórsku, tvoria deti a mládež z celého sveta. Na javisku sa pri vystúpeniach súboru stretávajú mladí ľudia z desiatok rôznych krajín vrátane Nórska. Väčšina z nich do Nórska prišla, rovnako ako Hsa Mu Kar, ako utečenci.

Podstatou veľkolepých šou Fargespillu sú ľudové tance a piesne, ktoré si členovia súbora priniesli so sebou zo svojich krajín. Poklady z celého sveta, ktoré by diváci v Nórsku nemali možnosť vidieť a zažiť. Svetová rozmanitosť sa spája s nórsnym ľudovým dedičstvom, rovnako ako aj s globálnou kultúrou mládeže, ktorú predstavuje hip-hop či rôzne moderné tance. Prostredníctvom tejto fúzie sa Fargespill snaží podporiť myšlienku, že na tomto svete žijeme všetci spoločne a musíme sa snažiť robiť to čo najlepšie.

Organizácia Fargespill je jedným z najlepších príkladov, ako sa dá pomôcť mladým ľuďom z rôznych kultúrnych, národných a náboženských prostredí. Aj keď, ako zdôrazňujú ľudia z jeho vedenia, Fargespill sa mladých ľudí nikdy nepýta, ako by im mohol pomôcť. Naopak, kľúčovou otázkou je, čo môže súboru daný človek ponúknuť. Fargespill je len platformou a kolektívom, ktorý prepája a sprostredkúva vzájomné porozumenie prostredníctvom hudby a tanca. Výsledkom sú hudobné stretnutia s príbehmi mladých ľudí hovoriace jasnou rečou o tom, kto sú a odkiaľ pochádzajú.

Hsa Mu Kar na ceste, ktorá spája jej dom so školou na predmestí Bergenu.

Pri raňajkách robia mladej družinárke spoločnosť aspoň fotografie rôznych členov rodiny.

Medzi deťmi v družine majú aj tradičné kartové hry trochu iné pravidlá.

O štvrt' na deväť už deti z družiny smerujú do školy, ktorá je hneď cez cestu.

Z džungle

V roku 2007 oslavovali obaja členovia nórskeho kráľovského páru významné jubileá. Kráľ Harald Piaty dovŕšil sedemdesiat rokov v januári, jeho dlhoročná manželka Sonja začiatkom júla. Pre prominentných oslávencov bol pripravený galavečer, do ktorého svojim kúskom prispel každý z piatich nórskeho regiónov. Západná časť krajiny na oslavy do Osla vyslala Fargespill – hudobný a tanečný súbor z Bergenu, v ktorom vystupujú deti a mladí ľudia z celého sveta. Fargespill napokon celé kolo gratulácií otváral. Takže keď celoštátna televízia spustila živý prenos, pred očami kráľovskej rodiny, ako i divákov po celom Nórsku sa ako prvá objavila ona, vtedy deväťročná Hsa Mu Kar z Barmy.

Odvtedy prešlo takmer desať rokov a v živote Hsa Mu Kar sa zmenilo takmer všetko. Teda okrem toho, že stále spieva a tancuje vo Fargespille a nenávidí mejkap, ktorý jej nedokázali nanútiť ani prísne maskérky v televízii. Inak je však jej život v Bergene úplne iný, než v roku 2007. To bola v Nórsku iba niekoľko mesiacov a okrem slov, ktoré poznala z piesní Fargespillu, veľa iných nevedela. Mala za sebou prvú severskú zimu a úvodné mesiace v škole, kde musela dobiehať naraz tri ročníky. Inú možnosť však nemala.

Hsa Mu Kar sa narodila v utečeneckom tábore v Thajsku. Napriek tomu, že sa (tak ako jej celá rodina) považuje za Barmčanku, svoju rodnú krajinu nikdy nevidela. Otec Hsa Mu Kar z domova odišiel už v roku 1980, no ešte ďalších pätnásť rokov hľadal spôsob, ako z krajiny zmietanej vojnou utiecť. Až v roku 1995 sa mu, už aj s manželkou a prvorodeným synom, podarilo utiecť do prihraničného tábora v thajskej džungli, v ktorom sa narodila aj Hsa Mu Kar. Prežila v ňom prvých deväť rokov života, chodila v ňom do škôlky a učila sa spievať. Aj keď jej všetci starší stále opakovali, že nemá hudobný sluch, a preto jej nikdy nedovolili spievať medzi ostatnými.

V roku 2006 však barmské ozbrojené zložky vystupňovali ofenzívu proti národu Karenov, ku ktorému sa hlási aj rodina Hsa Mu Kar. Thajsko prestávalo nápor utečencov zvládať. Do tábora preto prišli zástupcovia viacerých krajín s ponukou na azyl. Rodiny Hsa Mu Kar sa spýtali, či by chceli vyskúšať radšej život na dedine alebo v meste. „Nikdy predtým sme neboli v meste. Tak sme si povedali, že to skúsime,“ opisuje spätne s úsmevom celý proces Hsa Mu Kar.

O Nórsku predtým nič nepočuli. Ešte v tábore im iba ukázali mapu, ukázali kamsi vysoko a povedali, že tam je veľká zima. Malá Hsa Mu Kar s bratom Alexandrom sa preto báli, že hneď po prilete zamrznú ako Tom a Jerry do veľkej ľadovej kocky, z ktorej sa nebudú vedieť vyslobodiť. O to väčšie bolo ich prekvapenie, keď po celodňovom lete pristáli v Bergene a v meste bolo tridsať stupňov nad nulou.

Po príchode chvíľu trvalo, než si vystrašená rodina na všetko zvykla. Hsa Mu Kar so smiechom spomína na to, ako stála asi

dvadsať minút pri ceste a čakala na zelenú, pretože nevedela, že musí najprv na semafore stlačiť tlačidlo. Koniec koncov, v utečeneckom tábore bolo každé auto udalosťou, za ním sa rozbehli všetky deti z okolia. Deväťročná Hsa Mu Kar si však zvykla rýchlo. A veľkú rolu v tom zohral práve spevácko-tanečný súbor a vystúpenie pre kráľovský pár.

Potvrdzujú to aj samotné vedúce z Fargespillu. Väčšina detí, ktoré si vyhladnu v školách pre deti prisťahovalcov, je na začiatku zakríknutých. Keď si však prejdú svojim prvým vystúpením, odrazu sa im rozviaže jazyk. Z introvertnej Hsa Mu Kar sa po prvom veľkom vystúpení stala jedna z popredných tvárí národa Karenov. „Málo ľudí, vrátane nás samotných, vôbec tušilo o tom, kto sú Karenovia. Dnes už je to téma aj v Nórsku,“ teší sa Hsa Mu Kar.

Pred sebou má práve ďalšie veľké vystúpenie s Fargespillom – hodinové predstavenie v najväčšej bergenskej sále Grieg Hall pre vyše 1 500 ľudí. Nervózna je však rovnako, ako pred deviatimi rokmi. Takmer vôbec. Zdlhavý nácvik vystúpení aj generálku si užíva a berie skôr ako stretnutie s priateľmi, spomedzi ktorých je tu takmer najdlhšie. Napriek tomu, že má stále iba devätnásť rokov, pôsobí na všetkých okolo skôr upokojujúco a rozvážne. Tým zlým si už prešla a teraz je čas užívať si to dobré. A, ako hlása ušľachtilý princíp Karenov, začať ostatným postupne vracaať to, čo sme od nich dostali do daru.

Hsa Mu Kar si za svoje poslanie už skôr vybrala prácu s deťmi. Kvôli nim vstáva o hodinu skôr než jej spolužiaci a krátko po siedmej ešte potme a úplne sama raňajkuje v opustenej kuchyni. O pol ôsmej vyráža smerom do kopca za domom – do rannej družiny na základnej škole, kde sa pripravuje na svoju budúcu profesiu. Najprv sa pozdraví s malými druhákmi, ktorí do družiny stihli doraziť ešte pred ňou. Na stôl rozloží karty a začne hrať hru, ktorá sa podobá na známeho faraóna. Akurát, ako hovorí Hsa Mu Kar s úprimným smiechom v hlase, „medzi deťmi v družine má táto hra trochu iné pravidlá“.

O štvrt' na deväť sa všetci obliekajú a Hsa Mu Kar spolu s vychovateľkou sprevádza deti cez priechod smerom do školy, ktorá je hneď cez cestu. Na dvor prichádzajú ďalšie deti, ktoré sa vítajú s „družinármi“ a o pol deviatej všetci odchádzajú na prvú hodinu dovnútra školy. Poobede sa celý proces v družine opakuje, akurát sa namiesto kariet hrajú počítačové hry a po deti si postupne prichádzajú rodičia. Nikto sa nikam neponáhla, niektorí rodičia si sadnú k deťom a ešte chvíľu sa s nimi pozerajú na obrazovku školského počítača.

Zo školy sa Hsa Mu Kar dostáva niekedy po štvrt'ej. Keď práve nemá skúšku s Fargespillom, ide pomôcť rodičom do rodinnej reštaurácie. Tá bola maminým snom, odkedy sa do Bergenu prisťahovali. Realitou sa stala až toto leto, a aj preto sa celá rodina vrátane Hsa Mu Kar snaží, aby sa zabehla čo najlepšie. Okrem mamy a brata v nej pomáha aj celý zvyšok rodiny. Každý, ako vie.

Pred pol deviatou sa deti grupujú na dvore a čakajú na začiatok vyučovania.

Vlastná reštaurácia bola maminým snom od momentu, ako sa rodina do Bergenu prisťahovala.

Pred veľkým večerným vystúpením je na rade ešte kostýmová skúška.

Na obsluhovanie v reštaurácii si Hsa Mu Kar podľa vlastných slov netrúfa. Na to je na rozdiel od svojho brata, ktorý tu s mamou pracuje na plný úväzok, príliš introvertná. Ona sa radšej učí do školy a postupne cez fejsbúk prehovára kamarátov z tábora, ktorí sa rozutekali do celého sveta, aby sa jedného dňa spolu vrátili. Jej snom je založiť v Barme sirotinec, v ktorom využije skúsenosti z Nórska i samotného Fargespillu. „Budem im hovoriť – pozrite sa, tiež pochádzam z džungle, no napriek tomu som spievala pred kráľom a kráľovnou.“

Prvá väčšia skúška na koncert je plánovaná na sobotu. Vystupujúci síce nové čísla trénujú po menších skupinkách už niekoľko mesiacov, no až v sobotné ráno v spoločenských priestoroch bergenského hotela Terminus si všetko konečne otestujú spolu. Do hotela sa zbiehajú už od deviatej ráno, o necelé dve hodiny už štartujú nácvik prvých čísel. Aj keď je miestnosť plná detí všetkých vekových kategórií, všetko pôsobí usporiadane a ide celý čas podľa stanoveného plánu.

Poobede je na rade prvá skúška kompletného programu. Choreografky upravujú posledné details, zatiaľ čo vystupujúci si rozprávajú príbehy z každodenného života v nórskej spoločnosti. Keď sa skúška niekedy po pol tretej poobede konečne skončí, uprosia muzikantov, aby im hudbu ešte pustili hudbu z iPodu. Aj keď tancovali a spievali od rána, stále im nestačilo.

V nedeľu sa už celý kolos Fargespillu, pozostávajúci z vyše sto účinkujúcich, presúva z hotela do koncertnej sály Grieg Hall. Skúša sa opäť od rána až do poobedia, v niekoľkých etapách, ktoré završí prvá kostýmová generálka. Po nej si všetci účinkujúci posadajú na zem a vypočujú si od vedúcich posledné tipy, čo sa dá ešte zlepšiť. Podvečer je totiž na rade očakávané vystúpenie, na ktoré sa upršaný Bergen teší už niekoľko týždňov.

Do majestátnej Grieg Halle navrhutej dánskym architektom Knudom Munkom sa zmestí vyše tisícpäťsto ľudí. Od jej dokončenia v roku 1978 tu sídli bergenská filharmónia a v roku 1986 sa tu konala Eurovízia. V nedeľu večer 11. 11. však všetci v sále rozprávajú iba o jednej veci – Fargespille. Vo vestibule sa predávajú ich tričky a cédečká, všade sa povalujú bulletiny s menami účinkujúcich a najmä – celá sála je už zopár dní vypredaná.

Program sa začína krátko po šiestej. Je strhujúci rovnako ako na generálke, no plná sála mu dodáva ďalší rozmer. V momentoch, po ktorých sa ešte poobede ozýval iba tichý potlesk rodičov, teraz buráca sála energiou, pri ktorej si niektorí vystupujúci až teraz uvedomujú, čoho sú súčasťou. Hsa Mu Kar, tancujúca azda v polovici čísel, to vie už dlhšie. No držiaca sa v úzadí si vychutnáva pohľad na mladších kolegov, ktorí prezentujú svoju kultúru nadšenému publiku. Ona to už má za sebou. A veľmi nepreháňa, keď opakuje, že jej to zmenilo život.

Fargespill

Ostrá príprava na veľkolepé vystúpenie trvá dva dni. V sobotu ráno sa všetci účinkujúci, ako i hosťujúca kapela The Real Ones schádzajú v hoteli Terminus. Ešte doobeda začínajú pracovný nácvik jednotlivých vystúpení, pri ktorom sa medzi sebou hemžia desiatky účinkujúcich všetkých vekových kategórií. Všetky presuny pomedzi desiatky káblov a hudobných nástrojov sú až podozrivo plynulé a pokojné – vidieť, že celú choreografiu majú všetci v hlave už niekoľko týždňov.

V nedeľu je už na rade generálka vo veľkej Grieg Halle v centre Bergenu. Najprv klasická, neskôr aj kostýmová v plnej paráde. Hlavný bod však prichádza na rad o šiestej, keď sa obrovská miestnosť naplní rodičmi, súrodencami, kamarátmi, ale aj obyčajnými Nórmi, ktorí sú zvedaví na vystúpenie Fargespillu. To, čo na generálke trvalo takmer presnú hodinu, sa tentoraz pretiahne azda o desať minút. Ohlušujúci potlesk nie a nie stíchnuť, a preto je potrebný tanečný prídavok. A potom aj druhý. A tretí.

NOR WAY ICE LAND SLO VAKIA

Festival umenia bez hraníc

obsah

O autoroch.....	5
Ako zapadnúť.....	7

island

Na Island	11
Siggi.....	12
Megan Horan	14
Chris Foster a Bára Grímsdóttir.....	16
Ben Frost.....	18
Oléna Simon	20
Scott McLemore.....	22
Frank Aarnink	24

nórsko

Nórska pomoc.....	29
Z džungle pred kráľa.....	30
Fargespill	38

Kultúra severu

Klíč k otvorenej spoločnosti

Text Filip Olšovský
Fotografie Boris Németh
Jazyková korektúra Tatiana Dunajová
Grafická úprava Daša Kosztanková/Jana Mesiariková DUPLA creative
Produkcia Ľudmila Jozefáková
Tlač DEVIN printing house, s.r.o., Bratislava
Vydalo vydavateľstvo W PRESS a.s., Bratislava 2017
ISBN 978-80-89879-04-5

.týždeň

Projekt je financovaný z grantov Islandu, Lichtenštajnska a Nórska prostredníctvom Finančného mechanizmu EHP a zo štátneho rozpočtu Slovenskej republiky

Supported by a grant from Iceland, Liechtenstein, Norway Co-financed by the State Budget of the Slovak Republic

www.eeagrants.org

Projekt CLT03010 Kto vraví, že som outsider? bol podporený sumou 88 830 eur.

